

Cümlenin İfade Ettiği Anlam Özellikleri + Cümleye Hâkim Olan Duygular

YUSUF YILMAZ
Eyüp İNCE
Aydoğlan KAZEL

***Derleme
Çalışma**

****Bu çalışma internet sitelerine paylaşım amaçlı yüklenen dosyalardan derlenmiştir. Hak ihlali olduğunu düşünüyorsanız turkcesinifgrubu@gmail.com adresine bildiriniz.**

1) Tanım: Bir nesnenin ya da kavramın belirgin özelliklerinin tarif edilmesidir.

➤ Nesnenin veya kavramların özelliklerinin belirtilmesidir.

ÖRNEK

Askerlik, her Türk vatandaşının milli görevidir.

Kişinin kendini başkasının yerine koymasına empati denir.

2) Öneri: Bir problemi çözmek ya da daha güzel bir sonuca ulaşmak için fikirlerin sunulmasıdır.

ÖRNEK

Bu yoldan giderseniz daha erken varırsınız.

LGS'yi kazanmak istiyorsan her gün düzenli olarak soru çözmelisin.

3) Eleştiri : Bir kavramın, durumun ya da insanın olumlu ya da olumsuz yönlerinin belirtilmesidir.

➤ Bir insanın veya bir durumun doğru ya da yanlış yönlerini belirten cümlelerdir

ÖRNEK

Aldığım formanın renkleri güzel ama çok kalitesiz bir kumaşı var.

Ahmet çok inatçı, vurdumduymaz ve yalancı birisiydi.

Öğretmenimiz cümleye hâkim olan duygular konusunu çok güzel anlattı.

4) Aşamalı Durum: Var olan bir durumun iyiye ya da kötüye doğru değiştiğini anlatan cümlelerdir.

ÖRNEK

Her geçen gün daha güzel okuyor.

Adam hastalıktan gittikçe eriyordu.

5) Tahmin: Akla, sezgiye, bilgilerine veya gözlemlerine dayanarak bir durumu önceden kestirebilmektir.

➤ Akla, sezgilere, gözlemlere veya birtakım verilere dayanarak, olacak bir şeyi önceden kestirebilme sonucunda ortaya çıkan cümlelerdir.

ÖRNEK

Muhtemelen evdedir şimdi.

Öğlen arası dışarıdadır.

Bu soruyu doğru çözmüştür.

6) Varsayım: Bir durumun gerçekleştiğini veya gerçekleşmediğini düşünerek yorumda bulunmaktır.

➤ Gerçekleşmemiş bir olayın gerçekleşmiş gibi ya da gerçekleşmiş bir olayın hiç gerçekleşmemiş gibi kabul edildiği cümlelerdir.

➤ Varsayalım ki, farz et ki, diyelim ki vb. ifadeyle başlar.

ÖRNEK

Diyelim ki okulu bitirdi işe girdi.

Farz et ki okulu bıraktın sonra ne olacak?

Varsayalım ki geldim konuşacak mı benimle?

7) Uyarı : Bir durum, sorun ve ya konuyla ilgili olabilecek ya da meydana gelecek olumlu-olumsuz durumlardan haberdar etmektir.

ÖRNEK

Ödevini yapmadan okula gitme.

Montunu giymeden dışarı çıkma.

Kimliğini almadan sınava gitme.

8) Olasılık: Kesin olmayan ama gerçekleşebilecek durumlardır.

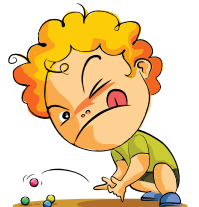
➤ Gerçekleşmesi kesin olmayan bir olayın veya bir durumun ortaya çıkmasının beklenilmesi, umut edilmesi ile ilgili cümlelerdir.

ÖRNEK

Bakarsın o da gelir.

Yazın tatile gidebilirim.

Düğünü temmuzda yapabilir.

9) Kararlılık Cümlesi: Kararında direnme, kesin karar vermiş olma durumunu belirten cümlelerdir.

ÖRNEK

Hiçbir güç beni annemden ayıramaz.

Kitap okumaktan asla taviz veremem.

Asla kopya çekerek sınav vermem.

Hiç kimse bana aileme karşı gelmemi söyleyemez.

Kesinlikle bu sınavı kazanacağım.

10) İkilem (Kararsızlık) : Bir konuda tam olarak karar verememeyi ifade eden cümlelerdir.

ÖRNEK

Önce yemek mi yesem, çay mı içsem?

Eve mi gitsem, alışverişe mi?

11) Yakınma: Bir durumdan hoşnut olmama, şikâyetçi olma durumudur.

➤ Bir durumdan duyulan rahatsızlığın açıkça ifade edilmesi duygusunu veren cümlelerdir.

ÖRNEK

Her yaz kesilen sular, tüm sakinler gibi bizi de bıktırdı.

Fabrika bacaları doğamızı mahvediyor.

Hep böyle geç saatlere kadar gelmez.

Bu yollar çok kötü.

12) Sitem: Herhangi birinin yaptığı kötü bir davranışı onu kırmadan, kişinin direkt kendisine yumuşak bir dille, dile getirmektir.

➤ Bir durumdan rahatsızlığın kırmadan, tatlılıkla ifade edildiği duygusunu veren cümlelerdir.

ÖRNEK

Son kitabını herkese yollamış ama beni unutmuşsun.

Keşke gelseydin, bütün gün seni bekledim.

Ben aklınıza gelmedim demek.

Çağırıydınız rahatsızlık vermezdim.

Kapıya kadar gelip geri döndün yani.

13) Yakınma (Şikâyet) : Olumsuz bir durumdan üzüntü duymak, bir şekilde şikâyetçi olmaktır.

➤ Yakınma cümlelerinde bir sızlanma söz konusudur. Yakınma anlamı taşıyan cümlelerde "sanki", "ne yazık ki" sözleri çok fazla yer alır.

ÖRNEK

Sağken toplum onun değerini bir türlü anlayamadı.

Evin bütün işlerini ben yapıyorum, o hiçbir iş yapmıyor.

Bütün iş ve sorumluluk benim üzerime düşüyor.

Hiçbir zaman söylediklerimize kulak asmazlar.

14) Hayıflanma : Gerçekleşmeyen bir durumdan dolayı üzülmektir.

➤ Hayıflanma cümlelerinde kişinin isteyip de gerçekleştirmediği şeylerle ilgili pişmanlık duyup kendi kendine üzülmeye söz konusudur.

➤ "Ne yazık", "eyvah", "heyhat" gibi sözler hayıflanma cümleleri içerisinde çok fazla yer alır.

ÖRNEK

Keşke babam sağken kıymetini daha çok bilseydim.

Keşke paramız varken daha güzel bir şehirde ev alsaydık.

Üniversite sınavına başka bir yayınla çalışsaydım keşke.

O soğuk kış günlerinde ne rahat giyinmişiz meğer.

15) Özlem (Hasret): Geçmişteki bir anı ya da bir duyguyu yeniden yaşamak, görmek istediği birini yeniden görmek için kullanılan ifadelerdir.

➤ Bir kimseyi veya bir şeyi görme, ona kavuşma isteği duymaktır.

➤ Görme, konuşma isteği ve kavuşma isteği ifade eden cümlelerdir.

ÖRNEK

Köyümün insanları burnumda tütüyor.

Onu yeniden görebilsem.

Kızımı kucaklayıp bir öpebilsem.

Memleket havasını yeniden soluyabilsem.

16) Pişmanlık : Geçmişte yapılan bir tercihin sonucunda duyulan üzüntüyü ifade eder.

- Yapılan bir şeyden duyulan üzüntü duygusu barından cümlelerdir.
- Kendi kendine şikâyet etmeyi bildiren cümlelerdir.

ÖRNEK

Kavga ederken keşke kalbini kırarak cümleler kurmasaydım.

Bu arabayı almamız bir hataydı.

Hayıflanma ile pişmanlık arasındaki fark:

- Hayıflanma** da bir tercih yapmaması veya yapılmayan bir işten dolayı duyulan üzüntü; **pişmanlık** da ise yanlış bir tercih veya işten dolayı duyulan üzüntü söz konusudur.

Keşke zamanında bu liseyi tercih etmeseydim.

Öğretmenin anlattıklarını keşke defterime yazsaydım.

17) Üzülme-Üzüntü : Ortaya çıkan bir durum karşısında içine düşülen durumda çaresizlik yaşanması ve bu durumda bir şey yapamamayı anlatan cümlelerdir.

ÖRNEK

Ondan ayrı kalmak o kadar kötü ki...

Yenilgi alınca bütün takım yıkıldı.

18) Şaşırma: Bir anda meydana gelen bir durum karşısında ne yapacağını bilememeye, hayrete düşme durumudur.

- Şaşkın duruma gelmeyi bildiren cümlelerdir.
- Beklenmedik bir durumla karşılaşıldığı duygusunu veren cümlelerdir.

ÖRNEK

Yıllar sonra onu karşımda görünce gözlerime inanmadım.

Köşeyi dönünce bir anda yolda çocuğu görünce afalladı.

Sınavdan 100 beklerken 40 almışım.

Kapıyı açınca karşıma babam çıkmasın mı?

19) Endişe (Kaygı) : Gerçekleşme ihtimali bulunan olumsuz bir durum karşısındaki tedirginliktir.

- Bir durum ile ilgili tasalanma duygusu veren cümledir.
- Durumun kötü bir şekilde sonuçlanacağı düşüncesini ifade eden cümlelerdir.

ÖRNEK

Sınava sayılı günler kala ya konular yetişmezse.

Bu defa da sınavı kazanamazsam ne olacak?

Gece vakti başına bir şey gelirse?

20) Azımsama: Bir şeyin miktar olarak az bulunduğu, yetersiz bulunduğu cümlelerdir.

ÖRNEK

Bu kadarcık yemek kime yetecek?

Verdikleri maaş birazcık bir şeydi.

Yusuf, şuncacık yolu yürümeye üşendi.

21) Küçümseme: Bir kişiyi, durumu ya da olayı nitelik yönünden değer vermemek, önemsememek anlamı taşır.

- Değer vermemeye, önemsememeye, nitelik olarak az görme duygusu veren cümlelerdir.

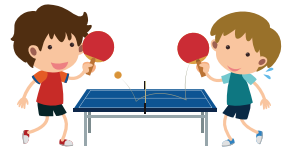
ÖRNEK

O kadar okudu da ne oldu, karnını zor doyuruyor.

Şuncacık parayla ne alınır ki?

O boyuyla giriştiği işlere bak.

Çalışacak da araba alacak.

22) Beklenti Cümlesi: Gerçekleşmesi istenen, beklenen durumları anlatan cümlelerdir.

ÖRNEK

Yeni basılan eserinin çok ses getireceğini umuyorum.

Sınavdan yüksek not almayı umuyorum.

23) Gerçekleşmemiş Beklenti: Olması beklenen bir durumun olmadığı duygusunu veren cümlelerdir.

Bu eserin çok tutulacağını umuyordum.

ÖRNEK

Bizi bu sefer daha sıcak karşılayacağını düşünmüştük

Cümlelerin İfade Ettiği Anlam Özellikleri ve Cümleye Hâkim Olan Duygular Konu Pekiştirme Etkinlikleri

Aşağıdaki tabloda bazı cümleler verilmiştir. Bu cümlelerin ifade ettiği anlamları belirleyip cümle numarasını karşısındaki cümlelerin ifade ettiği anlam tablosuna yazınız.

CÜMLELER
1) İş, oluş, durum bildiren sözcüklere fiil adı verilir.
2) Tut ki puanı yetmedi ve üniversiteye giremedi.
3) Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık.
4) Hakem, son maçı çok iyi yönetti.
5) Diyelim ki sınavı kazandın ne yaparsın?
6) Son vantiğim bu hareket onu kıldı sanırım
7) Son yıllarda yazılan kitaplar çok eğlencelidir.
8) Bu firmanın ürünleri eskisi kadar kaliteli değil.
9) Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın.
10) Bir an için rüyalarının gerçekleştiğini düşün.
11) Kimi öyküleri, öykü olmaktan çok köşe yazısıdır.
12) Gökyüzü bulutlarla doldu, yağmur yağabilir.
13) Farz et ki sınavı kazanamadın, ne yapacaksın?

Cümlelerin İfade Ettiği Anlam
Tanım Cümlesi
Varsayım Cümlesi
Eleştiri Cümlesi
Uyarı Cümlesi
Tahmin Cümlesi
Olasılık Cümlesi
İkilem Cümlesi

Aşağıdaki tablodaki cümlelere hâkim olan duyguyu belirleyip cümle numarasını karşısındaki cümlelerin ifade ettiği anlam tablosuna yazınız.

CÜMLELER
1) İnsanlar hâlâ haksızlıklara ses çıkarmıyor.
2) Güzelim kasaba, beton yığını oldu.
3) Keşke param varken o evi alsaydım.
4) Gençlikte bir güzel gezip eğlenmek varmış.
5) Buzlu yolda, hızlı araba kullanmamalıydım.
6) 13 yaşına girdi, halen odasını toplamıyor.
7) Demek bensiz sinemaya gittiniz!
8) Bu takım bu sene de şampiyon olamaz.
9) Bu maçı kazanıp da şampiyon olacaktı.
10) Ne, demek doktor oldun!
11) Sınav sonucum çok düşük gelmesin mi?
12) Dedemin yanında olabilseydim şimdi.
13) Eskiden bayramlar bir başka kutlanırdı.
14) Zavallı adam, çocukları için ne acılar çekti.
15) O güzelim kadın, birkaç yılda çöktü.
16) Bir gün beni bırakıp gitmesinden korkuyor.
17) Bu parayla simit bile alınmaz.
18) Sınavdan yüksek not almayı umuyorum.

Cümlelere Hâkim Olan Duyguyu	
Yakınma Cümlesi	Şaşıрма Cümlesi
Hayıflanma Cümlesi	Özlem Cümlesi
Pişmanlık Cümlesi	Üzüntü Cümlesi
Sitem Cümlesi	Endişe Cümlesi
Tahmin Cümlesi	Küçümseme Cümlesi
Ön Yargı Cümlesi	Azımsama Cümlesi
İkilem Cümlesi	Beklenti Cümlesi

Aşağıdaki cümlelerin ifade ettiği anlamları ve cümleye hakim olan duyguları cümlelerin altındaki boşluğa yazın.

- 1) Ah, ah! Çocukluğumuzda ne güzel şarkılar söyledik.
- 2) Öğretmenin anlattıklarını keşke defterime yazsaydım.
- 3) Tut ki puanın yetmedi ve üniversiteye giremedin.
- 4) Zamanı iyi kullanmadığım için sınavda başarısız oldum.
- 5) 14 yaşına geldim ama hâlâ güzel yazı yazamıyorum.
- 6) Düşünmeden konuşarak arkadaşımın kalbini kırdım.
- 7) Bu firmanın ürünleri eskisi kadar kaliteli değil.
- 8) Bir an için rüyalarının gerçekleştiğini düşün.
- 9) Farz et ki sınavı kazanamadın, ne yapacaksın?
- 10) Acaba kazağı buradan mı alsam, öteki mağazadan mı?
- 11) Bana atılan iftiraların hiçbirini kabul etmiyorum
- 12) Bugünden sonra hiçbir şey iyiye gitmeyecek.
- 13) Ahmet, sorumluluk duygusundan yoksun biridir.
- 14) Ya bizim işlerimiz umduğumuz gibi gitmezse!
- 15) Kimse gerçek sanat eserinin değerini bilmiyor.
- 16) Bir haftadır hastayım; kimse "Nasılsın?" diye sormadı.
- 17) Emekli ikramiyeme ev alsaydım şimdi ne iyi olacaktı.
- 18) Keşke elimdeki parayı çarçur etmeseydim.

ÖNEMLİ FARKLAR:

> Hayıflanma cümleleri ile pişmanlık cümleleri

arasındaki fark şudur: Hayıflanma cümlelerinde yapılmayan bir işten dolayı duyulan üzüntü anlatılır, pişmanlık cümlelerinde ise yapılan bir işten dolayı duyulan üzüntü söz konusudur.

> Sitem cümleleri ile yakınma cümleleri

arasındaki fark şudur: Sitem cümlelerinde bir durum-
dan veya bir kişiden duyulan rahatsızlık kişinin
kendisine söylenir, yakınma cümlelerinde ise bir
durumdan veya bir kişiden duyulan
rahatsızlık başkalarına anlatılır.

Örnekler:

Torunlarım beni hiç ziyaret etmez. → Yakınma
Bayramda bile beni ziyarete gelmediniz. → sitem

> **Pişmanlık** cümleleri kendi yaptığımız davranışlar-
dan duyduğumuz üzüntüyü ifade ederken **üzüntü**
cümleleri başkalarının durumuyla ilgili duyduğumuz
üzüntüyü anlatır.

Örnekler:

Keşke akşam yemeğinde o kadar balık yemeseydim,
karnım ağrıyor. → Pişmanlık
Ayağı kırıldığı için sınava girememesi herkesi üzdü.

> Küçümseme cümleleri "nitelik" ile ilgilidir ve

"değersiz görme, küçük görme, önemsememe" anlamı
taşıır. **Azımsama** cümleleri ise "nicelik" ile ilgilidir ve
"sayısını, miktarını yetersiz görme" anlamı taşıır.

Örnekler:

Koskoca kütüphanede yüz tane kitap kalmış.-
Azımsama
Onun gibi tembel biri mi benden yüksek not alacak. →
Küçümseme

1) Aşağıdakilerden hangisi bir tanım cümlesi değildir?

- A) Para, iyi bir uşak; kötü bir efendidir.
- B) Para, kullanılmadıkça işe yaramaz.
- C) Para, insanı avlamak için en iyi yemdir.
- D) Para, her istediğimizi yapan sihirli şeydir.

2) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "ihtimal" anlamı vardır?

- A) Onun, herkesin dışında apayrı bir hayatı varmış.
- B) Şairin kitaplarını okuyanlar şiire ilgi duyabilir.
- C) Bu park 1920'nin Ekim'inde yapılmıştır.
- D) Yazarın o tatlı kahramanı beni çok etkiledi.

3) Aşağıdakilerin hangisinde bir "varsayım" söz konusudur?

- A) Şehir dışına çıkarsa düzelir hastalığı.
- B) Çok yorulduğundan işine ara verip evine gitti.
- C) Diyelim ki bu romanlar daha ucuza satılacak.
- D) Dünyaya yazarların penceresinden bakmalıdır.

(I) Sokak boşalmış, herkes işinin gücünün başına geçmişti. (II) Bazı evlerin pencereleri açıldı. (III) Bir ikisinde odalarına kapanmış kadınların gölgeleri görünüyordu. (IV) Odaları süpürüp eşyaların tozunu alıyor olmalıydılar.

4) Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde "tahmin" söz konusudur?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

5) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "uyarı" söz konusudur?

- A) Bugüne kadar, üzüleceğim bir şey yapmadım.
- B) Üzülmeyle bir şey elde edilemeyeceğini bil.
- C) O manzarayı görüp de üzülmemek elde değil.
- D) Ne kadar üzgün olduğumu anlatamam.

6) Aşağıdakilerin hangisinde "varsayım" anlamı vardır?

- A) Belki Elif de bizimle aynı şeyi düşünmüştür.
- B) Hepimiz bir baskına uğramış gibi şaşkındık.
- C) Diyelim ki yazıhanedeki görevinizi bıraktınız.
- D) Çınar ağacının dalları şemsiye gibi bizi örtüyordu.

7) Aşağıdakilerin hangisinde "özlem" duygusu hakimdir?

- A) Ah nerede o eski güzelim günler .
- B) Yıllar sonra kim bilir neler yaşanacak .
- C) Beklediğim haber bir gelse .
- D) Bu araba ne kadar da güzelmiş .

8) Aşağıdakilerin hangisinde "şaşırtma" anlamı vardır?

- A) Bu konuda sana güvenebilir miyim ?
- B) Yürürken bir anda suya düşmeyeyim mi ?
- C) Kalabalıkta bir yerden bir yere gitmek kolay mı ?
- D) Anneden daha kıymetli bir varlık olabilir mi ?

9) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yakınma anlamı vardır?

- A) Yaprak test sorularının çoğunu çözemedim.
- B) Çünkü sınavlardan da düşük not bekliyorum.
- C) Bir gün öncesinden sınavlara çalışmış.
- D) Matematik sınavları da her zaman zor oluyor.

10) Aşağıdakilerin hangisinde "pişmanlık" anlamı vardır?

- A) Aklını başına toplarsa sıkıntılı günleri geride bırakabilir.
- B) İşe başlamadan önce bir bilene danışsaydım keşke.
- C) Başarısız olmana hiç şaşırmadım çünkü yeterli çalışmadın.
- D) O kadar yorgundu ki başını yastığa koyar koymaz uyudu.

11) Aşağıdaki cümlelerden hangisine yay ayrıç içinde verilen duygu hâkim değildir?

- A) Bu güzel tarihî eserler harabeye dönüşmüş. (Üzülme)
- B) Şairin yazdığı şiirler çok etkileyiciydi. (Sevinç)
- C) Mülakatta sorulacak sorulara cevap verebilecek miyim acaba? (Endişe)
- D) Beyefendi adam olmuş da bizi eleştirmeye başlamış. (Küçümseme)